

педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. 2019. Вип. 31. С. 184–191.

REFERENCES

1. Donchenko, L. M., Zav'ialova, T. V., Ivanova, V. M., Nepsha, O. V. (2019). Formuvannya ekolohichnykh znan i vmin maibutnykh vchyteliv heohrafii pid chas vyvchennia kursu «Zahalne zemleznavstvo». [Formation of ecological knowledge and skills of future geography teachers during the course "General Geography"]. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. 63, 2. S. 59–64. [in Ukrainian]

2. Ivanova, V. M., Nepsha, O. V. (2017). Shliakhy realizatsii mizhpredmetnykh zv'iazkiv v navchanni heohrafii. [Ways of realizing interdisciplinary connections in the teaching of geography]. Pivnichne Pryazov'ia: problemy rehionalnoho rozvytku u mizhnarodnomu konteksti: mater. Vseukr. nauk.-prakt. konfer. (Melitopol, 14-15 veresnia 2017 roku). Melitopol : FOP Odnoroh T.V. S. 24–27. [in Ukrainian]

3. Kontseptsiia profilnoho navchannia v starshii shkoli (2013). [The concept of specialized training in high school]. Nakaz MON Ukrainy 21.10.2013 №1456 [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1456729-13#Text> (Data zvernennia : 3.02.2024). [in Ukrainian]

4. Movchan, V. V., Kornus, O. H., Kornus, A. O. (2017). Ekolohichna osvita i vykhovannia u shkilnomu kursi heohrafii. [Environmental education and education in the school geography course]. Naukovi zapysky SumDPU imeni A.S. Makarenka Heohrafichni nauky. 8. S. 191–195. [in Ukrainian]

5. Orzhakhovska, A. (2013). Ekolohizatsiia shkilnoho kursu heohrafii v 90-ti roky. [Ecologization of the school geography course in the 90s]. Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly. 38. S. 330–333. [in Ukrainian]

6. Prokhorova, L. A., Zav'ialova, T. V., Nepsha, O. V. (2018). Hotovnist maibutnykh vchyteliv heohrafii do ekolohichnoho vykhovannia uchnivskoi molodi u suchasni zahalnoosvitnii shkoli. [The readiness of future geography teachers for ecological education of students in a modern secondary school]. Ekolohiia – filozofii isnuvannia liudstva : zb. nauk. prats. Melitopol : TOV «Kolor Prynt». S. 96–100. [in Ukrainian]

7. Rozsokha, A. P. (2016). Formuvannya ekolohichnoi kultury u maibutnykh uchyteliv heohrafii. [Formation of ecological culture in future geography teachers]. Molodyi vchenyi. 9.1. S. 138–142. [in Ukrainian]

8. Slavik, R. V., Feketa, I. Yu., Leta, V. V. (2022). Formuvannya ekolohichnoi svidomosti u studentiv heohrafichnykh spetsialnostei: vyklyky ta perspektyvy. [Formation of ecological consciousness among students of geographic specialties: challenges and prospects]. Innovatsiina pedahohika. 48. 2. S. 178–182. [in Ukrainian]

9. Chubrei, O. S. (2020). Systema pidhotovky maibutnykh uchyteliv heohrafii do profesiinoi diialnosti na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu [The system of training future geography teachers for professional activity based on the competence approach]: monohrafiia. Chernivtsi : Tekhnodruk. [in Ukrainian]

10. Yavorska, V. V., Adobovska, M. V., Chubrei, O. S. (2019). Strukturno-funktsionalna model pidhotovky maibutnykh vchyteliv heohrafii. [Structural and functional model of training future geography teachers]. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Seriiia 17. Teoriia i praktyka navchannia ta vykhovannia. 31. S. 184–191. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СОВГІРА Світлана Василівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри хімії та екології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців.

БРАСЛАВСЬКА Оксана Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри географії, геодезії та землеустрою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SOVHIRA Svitlana Vasyliivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Chemistry and Ecology Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future specialists.

BRASLAVSKA Oksana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, professor, head of the department of geography, geodesy and land management Pavlo Tychyna Uman state pedagogical university.

Scientific interests: professional training of future teachers.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2024 р.

УДК 378:371.134:316.444.5

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-82-86

ФІЛОНЕНКО Оксана Володимирівна –

доктор педагогічних наук, професор,
 професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти
 Центральноукраїнського державного університету
 імені Володимира Винниченка
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>
 e-mail: oksana.filonenko02@gmail.com

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ
 МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ**

Сучасні зміни в освіті ведуть за собою реформування всієї педагогічної системи, відповідно мобілізуються інші професійні компетенції вчителя, актуалізуються інші цінності й нове бачення себе у професії. Майбутній педагог повинен приймати рішення і відповідати за них, розвивати в собі не тільки професійно значущі якості, що мають полі професійний, полі функціональний характер, але й суб'єктивну готовність до неперервної самоосвіти, що дозволяє зацентрувати на прогностичній функції професійної мобільності.

У статті розкрито педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів в умовах закладу вищої освіти.

Виходячи зі специфіки процесу формування готовності до професійної мобільності, що передбачає внутрішню організацію студента як суб'єкта свого професійного розвитку та його готовність бути мобільним, свідому рефлексію та

зовнішню корекцію у вигляді педагогічної підтримки, здійснено обґрунтування педагогічних умов, що сприяють ефективному формуванню готовності до професійної мобільності майбутніх педагогів.

У цілому педагогічні умови формування у студентів ЗВО первинної професійної мобільності можна визначити як сукупність обставин (об'єктів та заходів) освітнього процесу, а також деяких значущих внутрішніх особливостей особистості студентів, від розвитку та реалізації яких залежить вироблення у них у процесі навчання первинної професійної мобільності. Педагогічні умови в такому випадку виступають необхідним компонентом вироблення в студентів елементів їх професійної мобільності.

Ефективність формування професійної мобільності майбутніх учителів спирається на забезпечення таких педагогічних умов: залучення студентів до виконання професійно орієнтованих ситуацій, завдань, проєктів, що стимулюють творчий потенціал у майбутнього педагога, діалогізація освітнього процесу, створення освітнього середовища, що запускає механізм розвитку професійної мобільності майбутнього вчителя через включення в діяльність, у якій людина проживає та освоює соціокультурний досвід, побудова процесу професійної підготовки майбутніх педагогів на основі принципу коеволюції, що забезпечує одночасний розвиток професійної та особистісної мобільності. Перспективи подальших розвідок убачаємо у визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх педагогів.

Ключові слова: професійна мобільність, майбутній вчитель, педагогічні умови, заклад вищої освіти.

FILONENKO Oksana Volodymyrivna –

Doctor of Pedagogy, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education
of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>

e-mail: oksana.filonenko02@gmail.com

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL MOBILITY OF FUTURE TEACHERS

Modern changes in education lead to the reformation of the entire pedagogical system, accordingly, other professional competencies of the teacher are mobilized, other values and a new vision of oneself in the profession are actualized. The future teacher must make decisions and be responsible for them, develop in himself not only professionally significant qualities that have a semi-professional, semi-functional character, but also a subjective readiness for continuous self-education, which allows to emphasize the prognostic function of professional mobility.

The article reveals the pedagogical conditions for the formation of professional mobility of future teachers in the conditions of a higher education institution.

Based on the specifics of the process of formation of readiness for professional mobility, which involves the internal organization of the student as a subject of his professional development and his readiness to be mobile, conscious reflection and external correction in the form of pedagogical support, the substantiation of pedagogical conditions that contribute to the effective formation of readiness for professional mobility of future teachers.

In general, the pedagogical conditions for the formation of primary professional mobility among students of higher education institutions can be defined as a set of circumstances (objects and activities) of the educational process, as well as some significant internal features of the personality of students, the development and implementation of which depends on their development in the process of learning primary professional mobility. Pedagogical conditions in such a case act as a necessary component of developing elements of professional mobility in students.

The effectiveness of the formation of the professional mobility of future teachers is based on the provision of the following pedagogical conditions: the involvement of students in the performance of professionally oriented situations, tasks, projects that stimulate the creative potential of the future teacher, the dialogization of the educational process, the creation of an educational environment that triggers the mechanism of the development of the professional mobility of the future teacher through inclusion in the activity in which a person lives and learns socio-cultural experience, building the process of professional training of future teachers based on the principle of co-evolution, which ensures the simultaneous development of professional and personal mobility. We see the prospects for further research in the definition of criteria, indicators and levels of formation of professional mobility of future teachers.

Keywords: professional mobility, future teacher, pedagogical conditions, higher education institution.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Перед вищою школою стоїть одне із нелегких завдань: підготувати нову генерацію педагогічних кадрів для роботи в нових умовах. Випускник сучасного закладу вищої освіти зобов'язаний бути гранично мобільною особистістю, здатною самостійно осмислювати прогресуючі процеси, творчо використовувати отримані знання й навички в своїй практичній професійній діяльності, включатися активно у вирішення проблем, що виникають, знаходити шляхи виходу із складних ситуацій, що склалися [1, с. 245].

Сучасні зміни в освіті ведуть за собою реформування всієї педагогічної системи, відповідно мобілізуються інші професійні компетенції вчителя, актуалізуються інші цінності й нове бачення себе у професії. Майбутній педагог

повинен приймати рішення і відповідати за них, розвивати в собі не тільки професійно значущі якості, що мають полі професійний, полі функціональний характер, але й суб'єктивну готовність до неперервної самоосвіти, що дозволяє зацентувати на прогностичній функції професійної мобільності. На нинішньому етапі мета вищої школи – підготувати до високопрофесійної, творчої праці кожного спеціаліста за умов повного розкриття його здібностей з можливостями реалізації особистих інтересів [4].

Одним із способів конструювання цілісного педагогічного процесу, що сприяє формуванню професійної мобільності у студентів ЗВО, є визначення педагогічних умов організації такого процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремим аспектам формування професійної

мобільності майбутніх фахівців присвячені праці Т. Заміховської [1], Є. Іванченка [2], Н. Латуши [3], Н. Луцан [4], Р. Пріми [5], Л. Сушенцева [7] та ін. Але недостатньо повно досліджено педагогічні умови ефективного формування професійної мобільності майбутніх учителів в умовах закладу вищої освіти.

Мета статті – розкрити педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів в умовах закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У словнику з професійної освіти вказується, що професійно мобільних фахівців володіє здатністю швидко змінювати вид праці, переключатися на іншу діяльність у зв'язку зі змінами техніки й технології виробництва. Професійна мобільність «виявляється у володінні системою узагальнених прийомів професійної праці та застосуванні їх для успішного виконання будь-якого завдання на суміжних за технологією ділянках виробництва» [6, с. 194].

Р. Пріма вказує, що «професійна мобільність – це складне системне утворення, інтегральна якість особистості та діяльності педагога, що формується і виявляється у процесі професійної підготовки, перепідготовки, самовиховання і творчої самореалізації фахівця, тобто розуміється як можлива стратегія професіоналізації педагогічних кадрів» [5, с. 147].

Професійна підготовка мобільних педагогів передбачає:

- формування універсальних навичок діяльності, що забезпечують мобільність як якість особистості; орієнтацію на інноваційну діяльність;
- забезпечення широкої професійної педагогічної підготовки як бази для можливого освоєння інших професій педагогічного профілю;
- посилення менеджерської підготовки майбутніх педагогічних кадрів;
- забезпечення фундаментальної соціально-гуманітарної підготовки як оволодіння професіями іншого профілю [7, с. 7].

У дослідженні підхід до визначення поняття «професійна мобільність» носить інтегративний характер. Це можна пояснити тим, що, по-перше, педагог як соціальна істота є суб'єктом соціальної та професійної діяльності, а по-друге, вступаючи у взаємодію з об'єктивною реальністю, він не тільки сприймає, а й намагається змінити її, конструюючи соціальну реальність та професійні обставини, або змінитися, переосмисливши власні погляди та цінності, прогнозуючи шляхи самореалізації в нових умовах. Психологічною основою професійної мобільності особистості є динамізм її мотиваційних, інтелектуальних та вольових процесів, завдяки чому формується індивідуальна готовність до професійної мобільності.

Виходячи зі специфіки процесу формування готовності до професійної мобільності, що передбачає внутрішню організацію студента як суб'єкта свого професійного розвитку та його готовність бути мобільним, свідому рефлексію та зовнішню корекцію у вигляді педагогічної підтримки, здійснено обґрунтування педагогічних умов, що сприяють ефективному формуванню

готовності до професійної мобільності майбутніх педагогів.

У цілому педагогічні умови формування у студентів ЗВО первинної професійної мобільності можна визначити як сукупність обставин (об'єктів та заходів) освітнього процесу, а також деяких значущих внутрішніх особливостей особистості студентів, від розвитку та реалізації яких залежить вироблення у них у процесі навчання первинної професійної мобільності. Педагогічні умови в такому випадку виступають необхідним компонентом вироблення в студентів елементів їх професійної мобільності.

На основі аналізу сукупності чинників, цілеспрямованого формування професійної мобільності в період професійної підготовки в ЗВО, в якості таких підстав можна виокремити такі:

- комплексний характер самого феномену професійної мобільності, що має свою соціологічну, психологічну та педагогічну складові, що взаємодіють між собою;
- необхідність вивчення інтегративних спеціальних курсів, що включають основи різних наукових знань;
- особливості формування професійної мобільності у студентів, що передбачають застосування значної кількості тренінгових занять, вироблення у студентів особистісних психологічних якостей та забезпечення їх зв'язку з потенційними роботодавцями;
- досвід теоретичного осмислення та практичної реалізації різних способів формування елементів професійної мобільності у майбутніх педагогів під час їх навчання у ЗВО [5; 7].

Освітній простір є базою для розвитку в тому випадку, якщо пропонує різноманітність видів діяльності, що створюють умови для реалізації особистості, розвитку у студентів умінь проскування свого професійного розвитку за умови гармонізації не лише внутрішніх умов, пов'язаних із прагненнями, ціннісними орієнтаціями, але й зовнішніх чинників, що залежать від соціуму, вимог ринку праці. Освітня діяльність, пов'язана з реальними професійними ситуаціями, які створюють сприятливі умови для діалогічної взаємодії. В освітньому просторі створюються особливі ціннісно-сміслових відносин між учасниками освітнього процесу завдяки включенню у виконання професійно орієнтованих ситуацій, завдань, проєктів, що стимулюють творчий потенціал у майбутнього педагога, що найбільше відповідає критеріям професійної мобільності.

За рахунок таких стратегій здійснюється збагачення та насичення освітнього простору методами, прийомами та технологіями, які забезпечують результативність досліджуваного процесу. Таким чином, йдеться про технологічний компонент, який представлений сукупністю технологій, форм, методів, прийомів, засобів процесу становлення та розвитку професійної мобільності майбутнього педагога.

У становленні та розвитку професійної мобільності майбутнього педагога діалогізація освітнього процесу створює умови для

переосмислення, прийняття особистістю нового досвіду. Діалог є джерелом розвитку «якісної мотивації» на особистісне зростання, що розширює межі пошуку нових зв'язків предмета в контексті культури. Діалог дає можливість виховати у майбутнього вчителя: високий рівень особистісної та професійної самосвідомості, самоповаги, самодисципліну; вміння орієнтуватися у духовних цінностях, у життєвих ситуаціях; здатність приймати відповідальні рішення; здійснювати вільний вибір своєї життєвої траєкторії, способів поведінки тощо. Будучи провідною формою існування та розвитку самосвідомості, діалог відіграє головну роль в особистісному самовизначенні майбутніх учителів. У свою чергу, професійне самовизначення передбачає здійснення не лише пізнавальної функції (пізнання особливостей професійної діяльності та себе самого), а й комунікативної (спілкування щодо вибору професії), регулятивної та рефлексивної функцій. Тому діалог, який здійснює всі ці функції, слугує конкретним психолого-педагогічним механізмом професійного самовизначення, засобом зниження мотиваційної невизначеності в ситуації вибору професії, основою формування професійної свідомості та самосвідомості.

Розглядаючи діалогізацію освітнього процесу як умову становлення та розвитку професійної мобільності майбутнього педагога, слід зазначити його універсальність, включеність до змісту освіти. Інтерактивний формат навчання та постійна взаємодія у різних проєктах дозволяють отримати максимум користі від навчання в закладі вищої освіти.

Вивчення проблеми становлення та розвитку професійної мобільності майбутнього вчителя актуалізує питання необхідності коригування професійного освітнього стандарту, програм підготовки педагогічних кадрів.

Технологія формування готовності майбутніх педагогів до професійної мобільності є системою активних форм, які, володіючи підвищеними комунікативними та мотивуючими характеристиками, створюють найбільш сприятливе освітнє середовище та сприяють формуванню готовності майбутніх педагогів до професійної мобільності. Створення освітнього простору запускає механізм розвитку професійної мобільності майбутнього вчителя через включення в діяльність, у якій людина проживає та освоює соціокультурний досвід. Усе це дозволяє забезпечити, з одного боку, широту освіти, з другого – глибину освоєння професійних галузей знань. Це дає можливість студентам сформулювати унікальні компетенції та максимально реалізувати себе у «невизначеному» майбутньому. І як результат – «саможітність» людини (закономірність – розвиток професійної мобільності здійснюється на основі активних зусиль, самотворчої діяльності майбутнього вчителя за педагогічної підтримки з боку наставника), зміни професійного та життєвого середовища.

Наступна педагогічна умова – побудова процесу професійної підготовки на основі принципу коеволюції – забезпечує одночасний

розвиток професійної та особистісної мобільності. На нашу думку, застосування принципу коеволюції дозволить так організувати освітній процес, щоб він був професійно-орієнтованим та спрямованим на формування якостей мобільного фахівця. Враховуючи те, що освітній процес у ЗВО передбачає взаємодію педагога та студента, мету підготовки мобільного фахівця ми вбачаємо не лише в тому, щоб розширити інформаційно-педагогічне поле студента та забезпечити високий рівень знань, а й у мобілізації потреб студентів у самоосвіті, у розвитку індивідуальних якостей та здібностей через включення в діяльність, яка розвиває здатність до прогнозування та досягнення успіхів у професійному зростанні. Реалізація цієї умови забезпечується ретельно продуманою логікою організації навчального процесу у ЗВО.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Ефективність формування професійної мобільності майбутніх педагогів спирається на забезпечення таких педагогічних умов: залучення студентів до виконання професійно орієнтованих ситуацій, завдань, проєктів, що стимулюють творчий потенціал у майбутнього педагога, діалогізація освітнього процесу, створення освітнього середовища, що запускає механізм розвитку професійної мобільності майбутнього вчителя через включення в діяльність, у якій людина проживає та освоює соціокультурний досвід, побудова процесу професійної підготовки майбутніх педагогів на основі принципу коеволюції, що забезпечує одночасний розвиток професійної та особистісної мобільності. Перспективи подальших розвідок убачаємо у визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх педагогів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Заміховська Т. Педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх фахівців права. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 2 (106). С. 245–257.
2. Іванченко С. А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Одеса, 2005. 21 с.
3. Латуша Н. В. Поняття «Професійна мобільність» у педагогічному аспекті. *Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія [зб. наук. праць]. Вінниця, 2014. Вип. 42. Ч. 2. С. 6–9.
4. Луцан Н. І. Педагогічні умови формування професійної мобільності вихователя дошкільного закладу. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/22_9.pdf
5. Пріма Р. М. Компонентно-структурний аналіз сутнісної характеристики феномена «професійна мобільність учителя». *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія № 11 «Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління». К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. Вип. 8. С. 146–151.
6. Професійна освіта : словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища шк., 2000. 380 с.
7. Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у

професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика : монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. 439 с.

REFERENCES

1. Zamikhovs'ka, T. (2021). Pedahohichni umovy formuvannya profesiynoyi mobil'nosti maybutnikh fakhivtsiv prava [Pedagogical conditions for the formation of professional mobility of future law specialists]. Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi. № 2 (106). S. 245–257. [in Ukrainian]

2. Ivanchenko, YE. A. (2005). Formuvannya profesiynoyi mobil'nosti maybutnikh ekonomistiv u protsesi navchannya u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh [Formation of professional mobility of future economists in the process of training in higher educational institutions]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity». Odesa. 21 s. [in Ukrainian]

3. Latusha, N. V. (2014). Ponyattya «Profesiyna mobil'nist'» u pedahohichnomu aspekti [The concept of "Professional mobility" in the pedagogical aspect]. Naukovi zapysky Vinnyts'koho derzh. ped. un-tu im. M. Kotsyubyns'koho. Seriya: Pedahohika i psykholohiya [zb. nauk. prats']. Vinnytsya. Vyp. 42. CH. 2. S. 6–9. [in Ukrainian]

4. Lutsan, N. I. Pedahohichni umovy formuvannya profesiynoyi mobil'nosti vykhovatelya doshkil'noho zakladu [Pedagogical conditions for the formation of professional mobility of a preschool teacher]. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/22_9.pdf [in Ukrainian]

5. Prima, R. M. (2008). Komponentno-strukturnyy analiz sutnisnuyi kharakterystyky fenomena «profesiyna mobil'nist' uchytelya» [Component-structural analysis of the essential characteristics of the phenomenon "professional mobility of the teacher"]. Naukovyy chasopys NPU im. M. P. Drahomanova.

Seriya № 11 «Sotsiolohiya. Sotsial'na robota. Sotsial'na pedahohika. Upravlinnya». K. : Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova. Vyp. 8. S. 146–151. [in Ukrainian]

6. Profesiyna osvita (2000) [Professional education]: slovnyk : navch. posib. / uklad. S. U. Honcharenko; za red. N. H. Nychkalo. Kyiv : Vyshcha shk. 380 s. [in Ukrainian]

7. Sushentseva, L. L. (2011). Formuvannya profesiynoyi mobil'nosti maybutnikh kvalifikovanykh robitnykiv u profesiyno-tekhnichnykh navchal'nykh zakladakh: teoriya i praktyka [Formation of professional mobility of future skilled workers in vocational and technical educational institutions: theory and practice]: monohrafiya. Kryvyy Rih: Vydavnychyy dim. 439 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ФІЛОНЕНКО Оксана Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя; розвиток освіти й педагогічної думки в Україні у другій половині XIX – XX столітті.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

FILONENKO Oksana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: professional training of the future teacher; development of education and pedagogics in Ukraine in the 2nd half of the 19th – 20th centuries.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2024 р.

УДК 37 (091) «18/19»

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-86-90

БОСИЙ Олександр Михайлович –

аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8849-3932>

e-mail: obosyi@cuspu.edu.ua

МОЛОДІЖНІ ОБ'ЄДНАННЯ, ЯК МЕХАНІЗМИ СТВОРЕННЯ ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ УКРАЇНЦІВ (XIX – ПЕРША ЧВЕРТЬ XX СТОЛІТТЯ)

У статті проаналізовано вплив форм громадського спілкування української сільської молоді у XIX – першій чверті XX століття на формування виховного ідеалу, які мали усталені структури, внутрішні механізми самоорганізації, забезпечували захист від руйнівних процесів, зокрема асиміляційних, оскільки систематичне безпосереднє засвоєння звичасво-обрядової культури, етикетних норм та правил сприяло формуванню у молоді стереотипів поведінки, які були визначальним вектором виховання та соціалізації.

У статті розглядаються такі форми спілкування української селянської молоді, як ярмарки, сільська церква, побратимство, посестринство, сусідство, земляцтво, вечорниці, вулиця.

Ярмарки виконували господарські функції, на ярмарках хлопці та дівчата знайомились, укладали шлюбні угоди. Водночас, ярмарки слугували постійним засобом різноманітної інформації та знань.

Сільська церква завжди була одним із основних осередків консолідації громади, місцем інтенсивного спілкування сільської молоді.

Побратимство та посестринство були своєрідними формами індивідуальної взаємодопомоги, в основі яких лежало духовне споріднення, що виникало між хлопцями та дівчатами внаслідок спільного здійснення певних обрядових дій релігійно-морального змісту.

Звичаєм побратимства, посестринства відносили дружби і взаємодопомоги скріплювалися на все життя і ставали морально обов'язковими і священними, як і родинні зв'язки. Побратими і посестри брали участь у господарських і сімейних справах: вирішували питання сватання і одруження своїх дітей, допомагали при хворобі та матеріальних нестатках тощо. Такі відносини народна педагогіка трактувала як ідеально-показові, що протистояли корисливості й злобі.

Сусідство та земляцтво, які належали до виду спорідненості, що характеризувало зв'язки за місцем народження та проживання.